

ՖԱՐՂԱՆԻ

ԳԻՐՔ ԵՐԿՆԱՑԻՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ԵՎ ԱՍՏՂԱՐԱՇԽՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ (ԳԻՏԱՐ ԱՆ-ՀԱՐԱՔԱՏ ԱՆ- ՍԱՄԱՎԻՑԱ ՎԱ ԻԼՄ ԱՆ-ՆՈՒՋՈՒՄ)

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

- ¹ Նոսրուդի (Քիսրա) – Տե՛ս Արու Յուսուֆ, ծնթղր. 6:
- ² Հաղկերտ (Յաղղաջիրդ) – Տե՛ս Յակուրի (պ.), ծնթղր. 25:
- ³ Երկկոտույավոր (Զույ-կարնայն) – Տե՛ս ՎաՀր. ծնթղր. 2:
- ⁴ Նարուդոդոնոսոր (Բուխտուխուսուր) – Նարուդոդոնոսոր Բ, Բարեյոնի թաղա-վոր Գ. ա. 604-562 թվականներին: Թեև իրականում պետք է Հալվվի Նարոնասարի դարաշրջանից, որն ավելի վաղ է և սկսվում է Ք. ա. 747 թ. փետրվարի 26-ից: (Cob. Ист. Эвд., т. 6, стр. 844):
- ⁵ Փիլիֆուս (Փիլիպպոս) – Հավանաբար նկատի ունի Ալեքսանդր Մակեդոնացու ժամանակ դործածություն անջ դրված Փիլիպպոսի թվականությունը, որը Հալվվում է Ք. ա. 324 թ. նոյեմբերի 12-ից: (Cob. Ист. Эвд., т. 6, стр. 845):
- ⁶ Ալեքսանդրի թվականը – Նկատի ունի Ալեքսանդր Մակեդոնացու ներմուծած Սելևկյան թվականը (Ք. ա. 312 թ. Հոկտեմբեր 1-ից) (Cob. Ист. Эвд., т. 6, стр. 845):
- ⁷ Հիբրայի թվականը – 622 թ. Հուլիսի 16-ից, որը Մուհամմադ մարդարեհի և իր կողմնակիցների Մեքքայից Մադինա դադթի, կամ մախուստի օրն է: (Cob. Ист. Эвд., т. 6, стр. 845):
- ⁸ Հաղկերտի թվականը – Սասանյան վերջին արքա Հաղկերտ Գ-ի դաճակալու-թյան սկզբից (632) Հալվվում է Հաղկերտի թվականը: (Cob. Ист. Эвд., т. 6, стр. 727):
- ⁹ ... Հնդկաստանի Հարավում գտնվող ծովի... – Հնդկական օվկիանոս
- ¹⁰ Սինդ – Տե՛ս Իրն ալ-ՖակիՀ, ծնթղր. 5:
- ¹¹ Զաֆարը – Զաֆար է կոչվում Օմանի Հարավային մասը, Հիմնականում սուների բնակչությամբ: (Uman, C. E. Bosworth, G. R. Smith, C. Holes, EOI, CD-ROM, (X: 814b)):
- ¹² Օման – Արաբիա թերակղզու Հարավ-արևելյան անկյունը: (Uman, C. E. Bosworth, G. R. Smith, C. Holes, EOI, CD-ROM, (X: 814b)):
- ¹³ Հադրամաուտ – Հադրամաուտը Արաբիա թերակղզու Հարավային ափագծին զուգահեռ չլրտն է: (Hadramawt, A. F. L. Beeston, EOI, CD-ROM, (III: 51b)):
- ¹⁴ Ադեն – Քաղաք և նավահանգիստ Եմենի Հարավում:
- ¹⁵ Սանաա – Տե՛ս Արու Յուսուֆ, ծնթղր. 2:
- ¹⁶ Ալ-Կայն – Մեկ կամ մի քանի արաբական ցեղերի անվանում: (al-Kayn W. Mont-gomery Watt, EOI, CD-ROM. (IV: 819b)):
- ¹⁷ Զարաշ – Հավանաբար նկատի ունի Պետրան:
- ¹⁸ ՄաՀար – Ցեղի անվանում է, եղակին ՄաՀրա, Հոդն, ՄաՀարա, կամ ՄաՀարաթ: Սրանց բնակություն վայրն էր Արաբիա թերակղզու Հարավ-արևելքը, Հնդկական ծո-վի ափերին, Հադրամաուտի և Օմանի միջև: (Mahra. W. W. Muller. EOI, CD-ROM, (VI: 80a)):
- ¹⁹ Սարա – Եմենի Հնագույն ցեղային միության ու պետության անվանումը, որը դո-յացել է Ք. ա. Ը դարում: Թեև Ֆարգանին թվարկված տեղանունների Համար առում է քաղաքներ, բայց դրանց մի մասը երկրներ ու երկրամասեր են:
- ²⁰ Զարմա – Քաղաք Եթովպիայում (Հարեյստան):
- ²¹ Դունկուլա – Դունկուլա կամ Դոնդոյա անունով երկու քաղաք կա Նուրիայում

(ներկայիս Սուդանում): (Dongola, P. M. Holt, EOI, CD-ROM, (II: 615a)):

- Մազրիբի ծովը — Տե'ս Իրն Ռուստա, ծնթղր. 3:
- ²³ Մանսուրա քաղաքը — Տե'ս Իրն Նորդագրեհ, ծնթղր. 7:
- ²⁴ Դայրուլ — Սինդ նահանգի նավահանգիստը: Մազկուն քաղաք էր, ծովային առևտրի կենտրոն: Բուն անվանումը Գեվար, կամ Դերայ, որը արարները ազավադե-յով դարձրին Դայրուլ (Daybul, A. S. Bazmee Ansari, EOI, CD-ROM, (II: 188a)):
- ²⁵ Կանաչ ծով — Հավանարար Օմանի ծոցը:
- ²⁶ Բասրայի ծով — Հավանարար՝ Պարսից ծոց:
- ²⁷ Նաջդ — Տե'ս Բալազուրի, ծնթղր. 3:
- ²⁸ Տիհամա — Տե'ս Իրն ալ-Ֆակիհ, ծնթղր. 4:
- ²⁹ Ցամամա — Երկրամաս Արաբիայի կենտրոնական մասում:
- ³⁰ Բահրայն — Այսօր Բահրայն կոչվում է այն կղզեխումբը և պետությունը, որ գտնվում է Պարսից ծոցում՝ Արաբիա թերակղզու Հարևանությամբ: Սակայն միջնա-դարում այս անունն ավելի շատ տրվում էր Արաբիա թերակղզու Բահրայն կղզուն մո-տակա «մայրցամաքային» մասին:
- ³¹ Ցասրիբ — Տե'ս Մադինա, Արու Ցուսուֆ, ծնթղր. 3:
- ³² Հիջազ — Տե'ս Բալազուրի, ծնթղր. 4:
- ³³ Մեքքա — Գտնվում է Արաբիայի Հիջազ երկրամասում: Մադինայի հետ միասին Համարվում է Արաբիայի և ողջ մահմեդական աշխարհի երկու սրբազան քաղաքներից մեկը, այստեղ է գտնվում Քաարան, որը Հանդիսանում է ուխտազնացության վայրը ու-րո մահմեդականների Համար:
- ³⁴ Թաիֆ — Տե'ս Բալազուրի, ծնթղր. 2:
- ³⁵ Զիդդա — Քաղաք- նավահանգիստ Արաբիայում՝ Կարմիր ծովի ափին:
- ³⁶ Կու միս — Տե'ս Բալազուրի, ծնթղր. 220:
- ³⁷ Ասուան — Քաղաք Եգիպտոսում, Նեղոս գետի աջ ափին:
- ³⁸ Իֆրիկիա երկրի — Տե'ս Վակիդի, ծնթղր. 18:
- ³⁹ Կանդահար — Նոշոր քաղաք Աֆղանստանի Հարավում:
- ⁴⁰ Քարուլ — Աֆղանստանի մայրաքաղաքը:
- ⁴¹ Քիրման — Տե'ս Վակիդի, ծնթղր. 11:
- ⁴² Այեքսանդրիա — Սա պետք է որ լինի Իրանի ծայր արևելքում, Միջին Ասիայում, կամ Հյուսիս-արևմտյան Հնդկաստանում Այեքսանդր Մակեդոնացու հիմնած քաղաք-ներից որևէ մեկը՝ Հավանական է խոսքը Այեքսանդրիա-Օքսիանայի մասին է:
- ⁴³ Սիջիստան — Տե'ս Վակիդի, ծնթղր. 12:
- ⁴⁴ Զիրաֆտ — Զիրուֆտ, տես Իրն Ռուստա, ծնթղր. 29:
- ⁴⁵ Սիրջան — Տե'ս Սիրջան, Իրն Ռուստա, ծնթղր. 30:
- ⁴⁶ Իսթախր — Տե'ս Նալիֆա Իրն Նալլաթ, ծնթղր. 13:
- ⁴⁷ Զուր — Կամ Գոր, տե'ս Զահիդ, ծնթղր. 8:
- ⁴⁸ Ֆասա — Նախկինում Պասա, գտնվում է Շիրազից 164 կմ հեռավորության վրա: Նըջանը, որի մեջ է մտնում Ֆասա քաղաքը մաս է կազմում Ֆարսի: Ֆասան Հայտնի էր իր զորքերով և վարդաջրով: (Fasa, L. Lockhart, EOI, CD-ROM, (II: 823b)):
- ⁴⁹ Սարուր — Տե'ս Նապուհ, Ցակուրի (սլ.), ծնթղր. 23:
- ⁵⁰ Ահուադի զավառ — Տե'ս Վակիդի, ծնթղր. 14:
- ⁵¹ Անրար — Տե'ս Իրն Ռուստա, ծնթղր. 36:
- ⁵² Կուլզում — Տե'ս Իրն Նորդագրեհ, ծնթղր. 22:
- ⁵³ Ֆարամա — Տե'ս Ֆարմա, Իրն Նորդագրեհ, ծնթղր. 21:
- ⁵⁴ Տիննիս. Դամիեթ. Ֆայյում — Քաղաքներ Հյուսիսային Եգիպտոսում:
- ⁵⁵ Բարկա երկիր — Տե'ս Նալիֆա Իրն Նալլաթ, ծնթղր. 9:
- ⁵⁶ Կու միս — Տե'ս Բալազուրի, ծնթղր. 220:

- 57 Թարաբիտան – Տե՛ս Վակիդի, ծնթգր. 8:
 58 Դեմիկը – Տե՛ս Դայլամ, իրն ինչպաթ, ծնթգր. 10:
 59 Ռաս ալ-Այն – Տե՛ս ինչպաթ, ծնթգր. 79:
 60 Կարնո քաղաք – Տե՛ս Բայազուրի, ծնթգր. 78:
 61 Շիմչաթ – Շիմչատ, տե՛ս Բայազուրի, ծնթգր. 73:
 62 Նսուան – Տե՛ս Բայազուրի, ծնթգր. 41:
 63 Ռակկա – Տե՛ս Բայազուրի, ծնթգր. 31:
 64 Կարկիսիա – Տե՛ս Բայազուրի, ծնթգր. 43:
 65 Սամոսատ – Տե՛ս Բայազուրի, ծնթգր. 42:
 66 Մայաթիա – Տե՛ս ինչպաթ, ծնթգր. 20:
 67 Զապետա – Տե՛ս Իրն Կուտայրա, ծնթգր. 13:
 68 Կիննասրին – Տե՛ս նաև Բայազուրի, ծնթգր. 21:
 69 Մամեստիա – Տե՛ս Մասսիսա, իրն ինչպաթ, ծնթգր. 19:
 70 Քանիսատ ալ-Սուրգա – Տե՛ս ինչպաթ, ծնթգր. 85:
 71 Ազանա – Տե՛ս ինչպաթ, ծնթգր. 71:
 72 Ամորիոն – Տե՛ս Իրն Կուտայրա, ծնթգր. 14:
 73 ինչպաթ – Տե՛ս Իրն Կուտայրա, ծնթգր. 8:
 74 Կուոա – Տե՛ս Իրն Կուտայրա, ծնթգր. 7:
 75 Ասորիքի ծովի ափերը – Միջերկրականի ափերը:
 76 Զուրջան ծովը – Տե՛ս Իրն Ռուստա, ծնթգր. 5:
 77 Բուրջան – Տե՛ս ինչպաթ, ծնթգր. 43:
 78 Թուրքաց երկիրը – Հավանաբար նկատի ունի ինչպաթական պետությունը, իսկ
 գուցե և նրանից արևելք ընկած տարածքները, որտեղ նույնպես տարրեր թյուրքական
 ցեղեր էին բնակվում:
 79 Ռումի ծովը – Տվյալ ղեպքում թերևս նկատի ունի Սև ծովը:
 80 Այանաց երկիրը – Տե՛ս ինչպաթ, ծնթգր. 53:
 81 Բուրջանը – Տե՛ս ինչպաթ, ծնթգր. 43:
 82 Սլավոնները – Սակալիրա: Տե՛ս ինչպաթ, ծնթգր. 42:

Պատմության և հայագիտության
համալսարանի պրոֆեսոր

Երևանի Մ. Գրիբոեդի անվան Մանկավարժական
համալսարանի պրոֆեսոր